

Áhrif lyfjagagnagrunns á ávísanir tauga- og geðlyfja

Magnús Jóhannsson læknir magjoh@hi.is, Anna Björg Aradóttir sviðsstjóri, Jón Pétur Einarsson lyfjafræðingur, Ólafur B. Einarsson sérfræðingur

Lyf eru öflug tæki sem geta gert mikið gagn sé þeim beitt af skynsemi. En hvenær er lyfjanotkun skynsamleg og hvenær ekki? Ein af mörgum nothæfum aðferðum er að bera heildarnotkun lyfs eða lyfjaflokks á Íslandi saman við notkun í nálægum löndum. Ef mismunur er mikill á milli landa kallar það á skýringar.

Tauga- og geðlyfjanotkun hefur verið að aukast mikið á Íslandi undanfarin ár en árið 1996 voru seldir 178 dagsskammtar á 1000 íbúa á dag en árið 2015 voru þeir 380.^{1,2} Árið 1996 var notkun þessara lyfja meiri bæði í Svíþjóð og í Danmörku en á Íslandi en í dag er notkunin mest á Íslandi. Á 20 árum hefur átt sér stað aukning um 113% á Íslandi og er notkun tauga- og geðlyfja orðin

næstum 30% meiri en í Svíþjóð sem kemur næst á eftir Íslandi af Norðurlandþjóðunum.

Aðgengi lækna að lyfjagagnagrunni á að geta komið í veg fyrir að einstaklingar sækji sömu lyfin hjá mörgum læknum. Grunnurinn auðveldar læknum að hafa yfirsýn og utanumhald yfir lyfjaávisanir skjólstæðinga sinna. Aðgangurinn var opnaður að hluta árið 2015 en 2016 er fyrsta heila árið sem grunnurinn var opin öllum læknum og fagna ber því hve margir nota grunninn.

Tölur I-IV sýna fjóra helstu lyfjaflokka tauga- og geðlyfja og þann fjölda einstaklinga sem fékk lyfjunum ávísað í tilteknu magni fyrstu 5 mánuði árána 2014-2017.³ Eins og sést eru óþiðar eini flokkurinn þar sem dró úr heildarfjölda einstaklinga árið 2017 miðað við árið á undan. Til að útskýra tölurnar betur fengu 272 einstaklingar ávísað 500 til 999 dagsskömmtum (DDD) af svefnlyfjum þessa fyrstu 5 mánuði ársins 2017 sem þýðir að þeir fengu um 3-6 dagsskammta á dag að meðaltali. Læknar eru að nýta upplýsingar úr grunninum og það dregur úr fjölda einstaklinga sem fá ávísað stórum skömmtum svefnlyfja og verkjalyfja. Þessa fyrstu mánuði ársins 2016 fengu 136 einstaklingar yfir 500 dagsskammta af óþiðum en í ár voru þeir 109. Fjöldi einstaklinga sem fær ávísað þunglyndis- og örvandi lyfjum eykst verulega og virðist tilkoma lyfjagagnagrunns hafa lítil áhrif á notkun þessara lyfja.

Enn eru margir sem fá ávísað of stórum skömmtum af tauga- og geðlyfjum á Íslandi, miðað við klínískar leiðbeiningar. Þá er heildarfjöldi einstaklinga sem fá lyfin mun meiri hér á landi en þekkt á hinum Norðurlöndunum (tafla V). Munurinn er mestur fyrir ADHD-lyf en þrefalt fleiri fá ávísað lyfjunum hér en í Svíþjóð og ekki er vitað hvort munurinn sé vegna þess að fleiri séu greindir eða hvort meira sé verið að nota önnur úrræði en lyf í hinum löndunum. Hvort aðgengi lækna að lyfjasögu sjúklinga komi til með að færa lyfjanotkun nær því sem þekkt meðal hinna Norðurlandanna á eftir að koma betur í ljós en fyrstu vísendingar gefa til kynna að það gerist aðeins að takmörkuðu leyti.

Tafla V. Fjöldi notenda á hverja 1000 íbúa helstu tauga- og geðlyfja árið 2016.

	ADHD-lyf	Þunglyndislyf	Svefnlyf	Óþiðar
Ísland	30,63	139,32	103,68	102,51
Svíþjóð*	10,45	96,25	84,01	76,60
Danmörk**	7,89	72,93	42,70	77,70

*<http://www.socialstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas/lakemedel>. **<http://medstat.dk/>

Heimildir

- Notkun lyfja á Íslandi 1990-1996 og samanburður á Norðurlöndunum, Rit heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins. Október 1997.
- Nomesco 2016.
- Lyfjagagnagrunnur landlæknis.

Tafla I. Fjöldi einstaklinga sem leysti út svefnlyf í tilteknu magni.

Hópur (DDD)	2014	2015	2016	2017
0 - 499	27.240	27.098	27.325	27.394
500 - 999	318	308	306	272
1000 - 1499	32	15	14	10
1500 - 1999	4	3	5	1
Heildarfjöldi	27.594	27.424	27.650	27.677

Tafla II. Fjöldi einstaklinga sem leysti út örvandi lyf í tilteknu magni.

Hópur (DDD)	2014	2015	2016	2017
0 - 499	5745	6408	7615	8617
500 - 999	285	303	339	368
1000 - 1499	7	9	6	8
1500 - 1999	0	0	0	0
Heildarfjöldi	6037	6720	7960	8993

Tafla III. Fjöldi einstaklinga sem leysti út þunglyndislyf í tilteknu magni.

Hópur (DDD)	2014	2015	2016	2017
0 - 499	31.666	33.427	35.849	37.723
500 - 999	921	1134	1073	1206
1000 - 1499	39	45	31	41
1500 +	3	3	2	2
Heildarfjöldi	32.629	34.609	36.955	38.972

Tafla IV. Fjöldi einstaklinga sem leysti út óþiða í tilteknu magni.

Hópur (DDD)	2014	2015	2016	2017
0 - 499	18.034	19.090	20.178	19.788
500 - 999	127	119	117	86
1000 - 1499	11	9	12	14
1500 +	11	6	7	9
Heildarfjöldi	18.183	19.224	20.314	19.897

Hvert ár í töflum I-IV er frá 1. janúar til 31. maí.